సుప్రీం కోర్టు నివేదికలు [1963]

మదన్ గోపాల్

v.

పంజాబ్ రాష్ట్రం

(పి.బి.సిన్హా, సి.జె., కె.సుబ్బారావు, జె.సి.షా,

N. రాజగోపాల అయ్యంగార్ మరియు జె.ఆర్. ముధోల్కర్, జె.జె.)

తాత్కాలిక ప్రభుత్వోద్యోగి సర్వీసు తొలగింపు- విచారణ-దుష్ప్రవర్తన-భారత రాజ్యాంగం, ఆర్టికల్ 311(2).

తాత్కాలిక ప్రభుత్వ ఉద్యోగి అయిన పిటిషనర్ దుష్ప్రవర్తనకు పాల్పడినట్లు ఆరోపిస్తూ చార్జిషీట్ దాఖలు చేశారు. ఈ ఆరోపణలపై సెటిల్ మెంట్ ఆఫీసర్ విచారణ జరిపి పిటిషనర్ ను దోషిగా తేల్చారు. సెటిల్ మెంట్ అధికారి నివేదికను అంగీకరించిన డిప్యూటీ కమిషనర్, తనకు సంబంధించి తీసుకోదలచిన చర్యకు వ్యతిరేకంగా కారణం చూపడానికి పిటిషనర్ కు సహేతుకమైన అవకాశం ఇవ్వకుండా, ఒక నెల నోటీసుకు బదులుగా ఒక నెల వేతనం ఇచ్చి తన సేవలను తొలగించారు. తన సర్వీసు రద్దును సవాల్ చేస్తూ పంజాబ్ హైకోర్టులో రిట్ పిటిషన్ దాఖలు చేశారు. ఈ ఉత్తర్వులను కొట్టివేస్తూ సింగిల్ జడ్జి ఉత్తర్వులు జారీ చేశారు. సింగిల్ జడ్జి ఉత్తర్వులను డివిజన్ బెంచ్ కొట్టివేసింది.

అతని దుష్ప్రవర్తనపై విచారణ జరిపి, దుష్ప్రవర్తనను కనుగొన్న దాని ఆధారంగా అప్పీలుదారు సర్వీసును రద్దు చేయడం అతని భవిష్యత్తు కెరీర్ ను ప్రభావితం చేయడమేనని, ప్రతిపాదిత శిక్షకు వ్యతిరేకంగా కారణాన్ని చూపించే అవకాశాన్ని పిటిషనర్ కు ఇవ్వలేదని భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్

311(2)ను పాటించకపోవడమేనని పేర్కొంది. ఆ ఉత్తర్వు కళను ఉల్లంఘించింది. రాజ్యాంగంలోని 31 ఐ(2) ప్రకారం..

పురుషోత్తం లాల్ ధింగ్రా వి. యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా, (1958)

· ఎస్, సి. ఆర్. 828, సూచించబడింది.

బీహార్ రాష్ట్రం వర్సెస్ గోపీకిశోర్ ప్రసాద్ ఎ. ఐ. ఆర్. 1960 ఎస్.సి. 689.

ఒరిస్సా రాష్ట్రం వి. రామ్ నారాయణ్ దాస్, (1961) 1 ఎస్.సి.ఆర్.

విశిష్టత సంతరించుకుంది.

సివిల్ అప్పీలేట్ పరిధి: సివిల్ అప్పీల్ నెంబరు 329 ఆఫ్ 1960,

1958 అక్టోబర్ 28 న పంజాబ్ హైకోర్టు ఇచ్చిన తీర్పు, ఉత్తర్వులపై అప్పీల్ చేసింది.

పిటిషనర్ తరఫున ఎన్.ఎస్.కేస్వానీ..

ఎన్.ఎస్.బింద్రా, పి.డి.మీనన్ ప్రతివాదులుగా ఉన్నారు.

1962, ఆగస్టు 27 న కోర్టు ఇచ్చిన తీర్పు

షా, జె. - పిటిషనర్ మదన్ గోపాల్ ను పాటియాలా మరియు తూర్పు పంజాబ్ స్టేట్స్ యూనియన్ యొక్క సెటిల్ మెంట్ కమిషనర్ 1953 అక్టోబరు 5 నాటి ఉత్తర్వు ద్వారా ఇన్ స్పెక్టర్ ఆఫ్ కన్సాలిడేషన్ గా నియమించారు.

ఈ నియామకం "తాత్కాలిక ప్రాతిపదికన జరిగింది మరియు ఒక నెల నోటీసుతో కాలపరిమితితో ఉంటుంది". ఫిబ్రవరి 5, 1955 న, భటిండాలోని సెటిల్మెంట్ ఆఫీసర్ అతను (అప్పీలుదారుడు) రూ. దర్బార్ సింగ్ అనే వ్యక్తి నుంచి రూ.150,- ఉడే సింగ్ అనే వ్యక్తి నుంచి అక్రమంగా రూ.30 డిమాండ్ చేశారు. చార్జిషీట్ లో ఆరోపణలు రుజువైతే తనపై ఎందుకు క్రమశిక్షణ చర్యలు తీసుకోకూడదో చెప్పాలని పిటిషనర్ ను కోరారు. పిటిషనర్ తన వివరణను ఛార్జీషీటుకు సమర్పించారు.1955 ఫిబ్రవరి 22 న సెటిల్ మెంట్ ఆఫీసర్ తన నివేదికను డిప్యూటీ కమిషనర్ భటిండాకు సమర్పించారు. దర్బార్ సింగ్ నుంచి అక్రమంగా లంచం తీసుకున్నట్లు అభియోగం రుజువైంది. మదన్ గోపాల్ ఇన్స్పెక్టర్ సేవలను తక్షణమే తొలగించాలని, నోటీసుకు బదులుగా నిబంధనల ప్రకారం అతనికి ఒక నెల వేతనం ఇవ్వాలని 1955 మార్చి 17 నాటి ఉత్తర్వుల ద్వారా డిప్యూటీ కమిషనర్ ఆదేశించారు.

ఈ ఉత్తర్వులను పునఃసమీక్షించాలని పిటిషనర్ డిప్యూటీ కమిషనర్ ను అభ్యర్థించడంతో పాటు రెవెన్యూ వ్యవహారాల మంత్రికి స్మారక చిహ్నాన్ని కూడా సమర్పించారు. ఉపశమనం పొందడంలో విఫలమైన పిటిషనర్ 1955 మార్చి 17 నాటి ఉత్తర్వులను రద్దు చేస్తూ రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 226 కింద రిట్ కోసం పెప్సు హైకోర్టుకు దరఖాస్తు చేసుకున్నాడు , ఎందుకంటే తొలగింపు ఉత్తర్వుకు వ్యతిరేకంగా కారణాన్ని చూపించడానికి సహేతుకమైన అవకాశం ఇవ్వబడలేదు. విచారణ జరిపేందుకు సెటిల్మెంట్ అధికారికి ఉన్న అధికారాన్ని సవాలు చేస్తూ, విచారణ చేయడంలో ఆ అధికారి అనుసరించిన విధానం సక్రమంగా లేదని వాదించారు. రాష్ట్ర పునర్విభజనపై దాఖలైన పిటిషన్ ను పంజాబ్ హైకోర్టుకు బదిలీ చేశారు.

ఈ పిటిషన్ ను విచారించిన జస్టిస్ బిషన్ నారాయణ్ తన అభిప్రాయం ప్రకారం ఉద్యోగ తొలగింపు ఉత్తర్వులు శిక్షా ఉత్తర్వుల స్వభావంలో ఉన్నాయని, ఆర్టికల్ 311(2)లోని నిబంధనలను ఎంక్వైరీ ఆఫీసర్, డిప్యూటీ కమిషనర్ లేదా సెటిల్ మెంట్ కమిషనర్ పాటించలేదని పేర్కొన్నారు. ఆ ఉత్తర్వు చెల్లదు. లెటర్స్ పేటెంట్ కింద అప్పీల్ లో హైకోర్టు డివిజన్ బెంచ్ ఈ ఉత్తర్వులను కొట్టివేసింది. పిటిషనర్ తాత్కాలిక సేవకుడని, తాను ఆక్రమించిన పదవిలో కొనసాగే హక్కు లేదని, ఈ ఉత్తర్వుల ద్వారా పిటిషనర్ ను ఉద్యోగం నుంచి తొలగించలేదని, ఉద్యోగ నిబంధనల ప్రకారం రిజర్వు చేసిన అధికారాన్ని ఉపయోగించి అతని ఉద్యోగాన్ని రద్దు చేశామని, పిటిషనర్ కు ఎలాంటి జరిమానా విధించలేదని హైకోర్టు పేర్కొంది.

పిటిషనర్ తాత్కాలిక ఉద్యోగి, మరియు ఎటువంటి కారణం చెప్పకుండా "ఒక నెల నోటీసు" ద్వారా అతని ఉద్యోగం తొలగించబడుతుంది. అయితే, డిప్యూటీ కమీషనర్ ఈ అధికారాన్ని ఉపయోగించి వ్యవహరించలేదు, పిటిషనర్ కు అతని దుష్ప్రవర్తనను వివరిస్తూ ఛార్జిషీట్ ఇవ్వబడింది, దుష్ప్రవర్తనకు సంబంధించి విచారణ జరిపి అతని ఉద్యోగాన్ని తొలగించారు. సెటిల్ మెంట్ ఆఫీసర్ అభిప్రాయం ప్రకారం, డిప్యూటీ కమీషనర్ తన తప్పు ప్రవర్తన రుజువైందని అంగీకరించాడు, అటువంటి తొలగింపు "అతని భవిష్యత్తు కెరీర్ ను ప్రభావితం చేసే కళంకాన్ని" కలిగించడానికి సమానం. బిహార్ లో ప్రభుత్వోద్యోగిని ప్రొబేషన్ పై తొలగించడం లేదా డిశ్చార్జి చేయడం వంటి కేసులను విచారించే విజ్ఞుడైన ప్రధాన న్యాయమూర్తి గోపీకిశోర్ ప్రసాద్ ఐదు ప్రతిపాదనలను ప్రతిపాదించారు, వాటిలో 3 వ ప్రతిపాదన ఇలా ఉంది:

"కానీ, అటువంటి వ్యక్తి యొక్క సేవను ఎటువంటి విచారణ లేకుండా తొలగించడానికి బదులుగా, యజమాని అతని దుష్ప్రవర్తన లేదా అసమర్థతపై విచారణ జరపాలని ఎంచుకుంటే, లేదా ఇలాంటి ఏదైనా కారణంతో, సర్వీసును తొలగించడం శిక్ష ద్వారా జరుగుతుంది, ఎందుకంటే ఇది అతని సామర్థ్యానికి కళంకాన్ని కలిగిస్తుంది మరియు తద్వారా అతని భవిష్యత్తు వృత్తిని ప్రభావితం చేస్తుంది. అటువంటి సందర్భంలో, అతను రక్షణ లేదా కళకు అర్హుడు. రాజ్యాంగంలోని 311(2) అధికరణ..

ఆ సందర్భంలో కోర్టు ప్రొబేషన్ పై ఉన్న ప్రభుత్వ ఉద్యోగి కేసును విచారిస్తున్న మాట వాస్తవమే, అయితే, పిటిషనర్ తాత్కాలిక ఉద్యోగి, కానీ సూత్రప్రాయంగా పిటిషనర్ ప్రొబేషనర్ లేదా తాత్కాలిక ఉద్యోగి అనే తేడా ఉండదు. తాను ఒక వ్యక్తి నుంచి అక్రమంగా లంచం తీసుకున్నానని, మరొకరి నుంచి అక్రమంగా లంచం డిమాండ్ చేశాడని పిటిషనర్ కు చార్జిషీట్ దాఖలు చేశారు. పిటిషనర్ తన వాదన వినిపించే అవకాశం కల్పించారు మరియు ఆరోపణకు మద్దతుగా మరియు డిఫెన్స్ లో సాక్షులను సెటిల్ మెంట్ ఆఫీసర్ ముందు విచారించినట్లు తెలుస్తోంది. అప్పీలుదారుడు చట్టవిరుద్ధమైన తృప్తిగా రూ.150/- అందుకున్నాడని, అప్పీలుదారుడు "మంచి పేరుప్రఖ్యాతులు పొందలేదని మరియు అనుమానాస్పద చిత్తశుద్ధి కలిగిన వ్యక్తి" అని సాక్ష్యాధారాల ఆధారంగా తాను సంతృప్తి చెందానని సెటిల్ మెంట్ ఆఫీసర్ నివేదించాడు. ఆర్ట్ యొక్క రక్షణ ఇప్పుడు బాగాస్థిరపడింది. రాజ్యాంగంలోని 311(2) శాశ్వత ప్రభుత్వోద్యోగులకు ఎంత వర్తిస్తుందో తాత్కాలిక ప్రభుత్వోద్యోగులకు కూడా అంతే వర్తిస్తుంది. ఆర్ట్ పుణ్యమా అని. రాజ్యాంగంలోని 311వ అధికరణ ప్రకారం అప్పీలుదారుడు తనకు సంబంధించి తీసుకోదలచిన చర్యకు వ్యతిరేకంగా సహేతుకమైన అవకాశం ఇచ్చే వరకు అతన్ని ఉద్యోగం నుంచి

తొలగించడం లేదా తొలగించడం జరగదు: అప్పీలుదారుకు అటువంటి అవకాశం ఇవ్వబడలేదు మరియు అందువల్ల రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 311 పాటించబడలేదు.

1955 మార్చి 17 న జారీ చేసిన ఉత్తర్వు పిటిషనర్ ఉద్యోగాన్ని రద్దు చేసిన ఉత్తర్వు కాదని, 1955 మార్చి 30 న సెటిల్మెంట్ అధికారి జారీ చేసిన ఉత్తర్వులని పంజాబ్ ప్రభుత్వం తరఫు న్యాయవాది వాదించారు. అయితే అటువంటి ఉత్తర్వులేవీ రికార్డుల్లో లేవు. హైకోర్టులో ప్రభుత్వం దాఖలు చేసిన లిఖితపూర్వక వాంగ్మూలంలో పిటిషనర్ ఉద్యోగాన్ని 1955 మార్చి 17 న రద్దు చేసినట్లు స్పష్టంగా అంగీకరించినట్లు తెలుస్తోంది. తాత్కాలిక ఉద్యోగిగా ఉన్న పిటిషనర్ ను కొనసాగించాలా వద్దా అని నిర్ధారించే ఉద్దేశంతో సెటిల్ మెంట్ అధికారి విచారణ జరిపారని న్యాయవాది వాదించారు. అతని ఉద్యోగ నిబంధనల ప్రకారం సర్వీసు లేదా పదవీ విరమణ చేయాలి, మరియు అటువంటి విచారణకు అనుగుణంగా చేసిన విచారణకు రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 311(2) యొక్క రక్షణ ఆకర్షించబడలేదు, మరియు అతని వాదనకు మద్దతుగా ఒరిస్సా రాష్ట్రంలో ఈ కోర్టు ఇచ్చిన తీర్పుపై న్యాయవాది ఆధారపడ్డారు.

దాస్. రామ్ నారాయణ్ దాస్ కేసులో సంబంధిత ప్రభుత్వోద్యోగి ప్రొబేషన్ కొనసాగించాలా వద్దా అని నిర్ధారించడానికి ప్రభుత్వోద్యోగుల ప్రవర్తనను నియంత్రించే నియమాలకు అనుగుణంగా విచారణ చేయబడింది మరియు ఆ విషయంలో కారణం చూపడానికి అతనికి నోటీసు ఇవ్వబడింది. విచారణ అధికారి నివేదిక ఆధారంగా.. ప్రభుత్వోద్యోగి యొక్క పని మరియు ప్రవర్తన సంతృప్తికరంగా లేదు, అతని విషయంలో తీసుకోదలచిన చర్యకు వ్యతిరేకంగా కారణాన్ని చూపించే అవకాశాన్ని ఇవ్వకుండా ఉద్యోగాన్ని రద్దు చేస్తూ ఉత్తర్వులు జారీ చేయబడ్డాయి. ప్రభుత్వోద్యోగికి తాను

నియమించిన పదవిపై ఎలాంటి హక్కు లేదని, ఆయన నియామక నిబంధనల ప్రకారం ప్రొబేషన్ కాలంలో ఎప్పుడైనా డిశ్చార్జ్ కావాల్సి ఉంటుందని ఈ కోర్టు పేర్కొంది. కేవలం ఉద్యోగాన్ని రద్దు చేయడం వల్ల అతని జీతం లేదా అలవెన్సులు జప్తు చేయడం, సీనియారిటీ కోల్పోవడం, భవిష్యత్తులో పదోన్నతి అవకాశాలను నిలిపివేయడం లేదా వాయిదా వేయడం వంటి "ఎటువంటి చెడు పరిణామాలు" ఉండవని, అందువల్ల, అసంతృప్తికరమైన పని మరియు ప్రవర్తన కారణంగా అతని ఉద్యోగాన్ని రద్దు చేస్తూ జారీ చేసిన ఉత్తర్వు ద్వారా ప్రభుత్వ ఉద్యోగి యొక్క భవిష్యత్తు కెరీర్ పై ఎటువంటి ప్రభావం ఉండదని గమనించబడింది.

"ప్రతివాది ధృవీకరించడానికి అర్హుడా కాదా అని నిర్ధారించడానికి అతనిపై విచారణ జరిగింది. దుష్ప్రవర్తన, నిర్లక్ష్యం, అసమర్థత లేదా ఇతర అనర్హత ఆరోపణలపై విచారణలో ఒక ప్రొబేషనర్ ను నిర్దోషిగా ప్రకటిస్తూ జారీ చేసిన ఉత్తర్వును శిక్ష ద్వారా సముచితంగా పరిగణించవచ్చు , కానిఅతను ధృవీకరించాలా వద్దా అని నిర్ధారించడానికి విచారణ తరువాత ప్రొబేషనర్ ను నిర్దోషిగా ప్రకటిస్తూ జారీ చేసిన ఉత్తర్వు ఆ స్వభావం కలిగి ఉండదు. రెండవ (గోపి కిశోర్ ప్రసాద్) కేసులో మూడవ ప్రతిపాదన దుష్ప్రవర్తన లేదా అసమర్థత ఆరోపణలపై విచారణను సూచిస్తుంది, అవి రుజువైతే, శిక్ష విధించడం, ప్రొబేషనర్ను ధృవీకరించాలా వద్దా అనే విచారణకు కాదు. అందువల్ల, విచారణ జరపడం అనేది ప్రశ్నకు నిర్ణయాత్మకం కాదు. పరశోత్తమ్ లాల్ ధింగ్రా కేసులో విధించిన పరీక్షల దృష్ట్యా ఈ ఉత్తర్వులు శిక్ష ద్వారా వస్తాయా అనేది నిర్ణయాత్మకం.

ఈ కేసులో దురుసు ప్రవర్తనకు పాల్పడిన పిటిషనర్ పై క్రమశిక్షణ చర్యలు తీసుకోవాలా వద్దా అనే అంశంపై సాటిల్ మెంట్ ఆఫీసర్ విచారణ జరిపారు.

* పిటిషనర్ తనపై మోపిన దుశ్చర్యకు పాల్పడినట్లు తేలితే ఉద్యోగం నుంచి తొలగించడం లేదా తొలగించడం వంటి శిక్షాత్మక చర్యలు తీసుకోవడానికి ఉద్దేశించిన విచారణ ఇది. విచారణలో ఇచ్చిన నివేదిక ఆధారంగా అటువంటి విచారణ, ఉత్తర్వులు రామ్ నారాయణ్ దాస్ కేసు సూత్రం పరిధిలోకి రావు.

అందువల్ల అప్పీలుకు అనుమతి ఇవ్వబడింది మరియు హైకోర్టు జారీ చేసిన ఉత్తర్వులను కొట్టివేసి, శ్రీ జస్టిస్ బిషన్ నారాయణ్ జారీ చేసిన ఉత్తర్వులను ఈ కోర్టు మరియు హైకోర్టులో ఖర్చులతో పునరుద్ధరిస్తారు.

అప్పీలుకు అనుమతి..